

Državljanstvo, kot smo že omenili, ni zgolj "posedovanje članske izkaznice neke države", temveč hkrati in predvsem "posedovanje članske izkaznice neke nacije", torej članstvo v politični skupnosti, ki je obenem tudi kulturna skupnost ter skupnost jezika, norm, vrednot in posledično tudi identitet. Slednjim se Joppke posveča v četrtem poglavju. Od priseljencev, ki želijo pridobiti državljanstvo, običajno ne pričakujejo zgolj spoštovanja državne zakonodaje, temveč tudi spoštovanje prevladujočih običajev, norm in vrednot ter s tem izkazovanja lojalnosti "novi" skupnosti. Zato se povsem upravičeno izkazuje vprašanje, kaj je pravzaprav tisto, v kar se priseljenci morajo integrirati in sprejeti za svoje. V tem kontekstu vsaka država-nacija običajno izpostavlja temeljne vrednote, ki jih ima za "svoje lastne" – tako lahko na primer poslušamo o britanskosti, italijanskosti, slovenskosti ali francoskosti (Francozi imajo celo Ministrstvo za imigracijo, integracijo in nacionalno identiteto!). Danski premier je nedavno v razgreti razpravi o integraciji izpostavil, da morajo "ljudje, ki želijo živeti tukaj, spoštovati danske vrednote – demokracijo, svobodo govora, ločitev Cerkve od države, enakopravnost moških in žensk...". Toda, ali niso to tudi vrednote Britancev, Italijanov, Francozov, Slovencev...? Domnevne nacionalne partikularnosti, ki se jim morajo zavezati priseljenci, če želijo biti sprejeti v nacionalni korpus, so tako navsezadnje zgolj povsem univerzalistične vrednote liberalnih demokracij.

V sklepnem poglavju se Joppke posveti scenarijem, ki se obetajo na poti transformacije državljanstva v sodobnem globaliziranem svetu, ter kot primer postavlja novo obliko državljanstva – državljanstvo Evropske unije (EU). Evropsko državljanstvo je bilo konstituirano leta 1992 in zdaj lahko v Pogodbi o EU preberemo, da je "vsaka oseba, ki ima državljanstvo države članice EU, hkrati tudi državljanka EU. Državljanstvo EU je komplementarno in ne nadomešča nacionalnega državljanstva." Drugi stavek je bil vrinjen v amsterdamsko pogodbo leta 1997, da bi preprečil možnost bolj inkluzivnega evropskega državljanstva, za katerega so si prizadevale Evropska komisija ter številne nevladne in migrantske organizacije in ki je predvideval evropsko državljanstvo, temelječe na osnovi (stalnega) prebivališča, kar bi posledično vključevalo tudi državljane t.i. "tretjih držav", ki živijo na območju EU. En vlak za večjo inkluzivnost evropskega državljanstva je bil tako zamujen, vendar Joppke ostaja optimističen in meni, da evropsko državljanstvo ponuja model za prihodnost postnacionalnega državljanstva, ki ne bo temeljilo na nacionalnosti ali nacionalizmi.

Avtorjevemu izhodiščnemu optimizmu se lahko približamo, vendar z nekaj zadržki: navkljub evropskim direktivam in smernicam, ki vpeljujejo "približevanje" statusa in pravic državljanov "tretjih držav" pravicam, ki so jih deležni državljani EU (na primer pravica do prostega gibanja, volilna pravica, pravica do pridobitve

stalnega prebivališča ... so državljanom "tretjih držav" omogočene le pod izpolnjevanjem določenih pogojev ter so lahko razveljavljene), ostaja nesporno dejstvo, da EU vodi in pogloblja izrazito nadzorovalno in represivno imigracijsko politiko, ki utrjuje meje na vzhodu in jugu in vpeljuje "evropsko identiteto" po načelu razlikovanja od "drugih", "vzhodnjakov", "južnjakov"... Prihodnost in obeti evropskega državljanstva so morda res nekoliko bolj svetli, kot pravi Joppke, vendar zgolj za tiste "privilegirane" priškele, ki se jim je posrečilo prebiti v "trdnjavo Evropo".

Ana Kralj

Tomaž Grušovnik

Wolfgang Behringer: A CULTURAL HISTORY OF CLIMATE. Cambridge/UK, Polity Press, 2010, 295 strani

"Več znanosti in več tehnologije nam ne bo pomagalo na poti iz trenutne ekološke krize, vse dokler ne najdemo nove vere ali premislimo staro," je že leta 1967 v sedaj slavnem članku *Zgodovinski izвори naše ekološke krize* zapisal Lynn T. White (White, 1967, 1206). Pred kakšnima dvema desetletjema, v nekoliko večjem obsegu pa pravzaprav v zadnjih desetih letih in nedavno, so k problematiki podnebnih sprememb in nasploh k izzivu degradiranega okolja pristopile tudi družbene vede, še posebej pa psihologija. Čemu smo priča takemu družboslovnemu 'preobratu' – če ga smemo tako imenovati – znotraj znanosti, ki se ukvarja z okoljem, pravzaprav niti ni presenetljivo. V članku *Psihologija globalnega segrevanja: zmanjševanje razkoraka med znanostjo in sporočilom* avtorja Ben Newell in Andy Pitman sporočata: "Zgolj predstavljanje dejstev in grafov o globalnem segrevanju ni uspelo prepričati večjega dela javnosti, novinarjev in politikov glede razsežnosti problema in nujnosti potrebnih ukrepov" (Newell, Pitman, 2010, 1012). Težava okoljske problematike je skratka v tem, da je – če se tiče družbe – v enaki meri kot naravoslovno-tehniški tudi družbeno-humanistični problem. "Okoljski problemi se ne materializirajo kar sami; vse prej morajo biti 'konstruirani' s strani posameznikov in organizacij, ki definirajo onesnaženje ali kako drugo objektivno stanje kot zaskrbljujoče in ki glede tega želijo kaj storiti. V tem smislu se okoljski problemi ne razlikujejo zelo od drugih družbenih problemov, kot so zlorabljanje otrok, brezdomnost, mladoletno prestopništvo ali aids" (Hannigan, 1995, 2). Potem ko je zanos naravoslovnih znanosti – da se same soočijo z izzivom, katerega imajo nekateri za največjega, s katerim se človeštvo sooča v vsej svoji zgodovini – omajan in ko je razsvetljenska vera v neposredno prepričujočo

moč 'čistih števil' znova razblinjena, – oboje predvsem zaradi dejstva, da *kljub* prepričujočim dokazom *nismo* zmožni zajeziti naraščanja antropogenega vpliva na degradacijo okolja – so si svoje mesto na prizorišču bitke proti izničenju okolja končno smele izboriti tudi družboslovne znanosti.

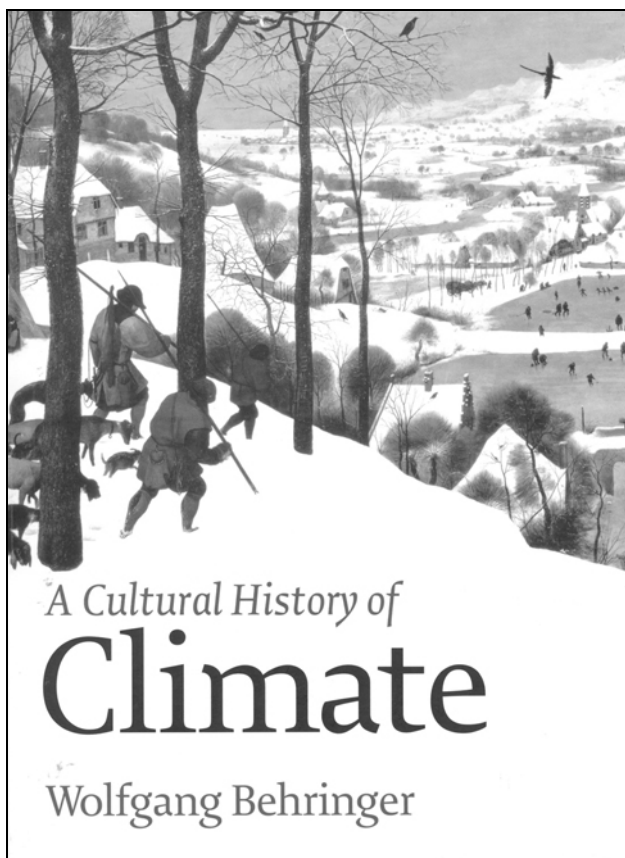
Vendar pa ne le družboslovne znanosti: da posebno mesto znotraj okoljske debate zavzema tudi kulturna zgodovina, v monografiji *Kulturna zgodovina podnebja* uspešno – in še kako slikovito – pokaže Wolfgang Behringer. Behringer je izveden tako v klimatologiji kot tudi v kulturni zgodovini, zaradi česar je njegova monografija natančno in kvalitetno znanstveno delo. Na prvi pogled nenavadna sprega obeh disciplin prinaša sveža in presenetljiva odkritja, ki predstavljajo mejnik v debati o podnebnih spremembah, širše pa tudi v bolj splošni problematiki človeško povzročene degradacije okolja.

Monografija je razdeljena na šest poglavij. Prvo poglavje se ukvarja z znanostjo o podnebnju in z izpraševanjem znanstvenih metodologij ter sklepanja na tem naravoslovnem področju. Drugo poglavje služi kot nekakšen prehod od strogo naravoslovne tematike podnebja preko antropologije in prazgodovine v bolj humanistične vode, obarvane z antično in srednjeveško zgodovino. Medtem ko tretje poglavje še nadaljuje s

takim dvojnim pristopom, pa četrto razvije kulturne posledice 'male ledene dobe', to je obdobja med 13. in 19. stoletjem, ko so ledeniki v Alpah, Skandinaviji in Severni Ameriki začeli napredovati. Peto poglavje se poglobi v odkrivanje pojava globalnega segrevanja in debate, ki se je razvila glede njegovih posledic. Šesto poglavje predstavlja 'epilog' in kratek rezime razprave.

Knjiga je posuta z najrazličnejšimi podatki in gotovo ne predstavlja lahkega branja. Soočamo se s podatki iz ledeniških vrtin, z zgodovinskimi zapisi zamrzovanja evropskih jezer in rek, s preganjanjem čarovnic in še z marsičem drugim (izvemo, recimo, da je v šestdesetih letih 16. stoletja Ren pri Kölnu zamrznil vse do rečnega dna ali da Zaharija iz Mitilene potrjuje besede bizantinskega historiografa Prokopija iz Cezareje, da je bil od 24. marca 536 do 24. junija prihodnjega leta soj sonca in lune zatemnjen, kar se znova sklada tako s poročilom Janeza iz Efeza, ki priča o osemnajstmesečni zatemnitvi, kot tudi z izvrtano ledeno vrtno iz Grenlandije, v kateri so prisotne sledi kislin, ki naj bi bile po oceni depozirane okoli leta 540, z možnim odstopanjem desetih let).

Vendarle vse te podatke prejšje rdeča nit. Glavne ugotovitve te zavidljive študije so precej nedvoumne in njihovo sporočilo je jasno. Morda je najpomembnejša, pa tudi najbolj optimistična, Behringerjeva ugotovitev ta, ki jo na samem koncu knjige povzame z znanim latinskim rekom: "*Tempora mutantur, et nos mutamur in illis.*" To, da se časi spreminjajo in mi z njimi, v kontekstu Behringerjeve študije pomeni sledeče: "Človeška bitja niso živali, ki lahko le pasivno opazujejo spremembe v svojem habitatu. V nedavni preteklosti so podnebne spremembe vodile k nekaterim pozitivnim spremembam. Če se za spremembe, ki se dogajajo danes, izkaže, da bodo dolgotrajne – kot stvari trenutno izgledajo – lahko vsem svetujemo le, da naj ostanejo mirni. Sveta ne bo konec. Če se bo otopil, se bomo temu prilagodili" (Behringer, 2010, 217). Toda od kod ta Behringerjev optimizem? Mar nam ne govorijo vsi, da bodo podnebne spremembe s seboj prinesle katastrofe apokaliptičnih razsežnosti? Mediji so polni podob razdejanja, ki ga je povzročil orkan Katrina, s čimer namigujejo na prihodnje dogodke. Toda Behringer na podlagi svojih zgodovinsko-klimatskih študij zaključuje, da so podnebne spremembe – denimo ohladitev v obdobju male ledene dobe – imele dolgoročno *pozitivni* vpliv na razvoj človeške zgodovine. Res je, da je bil prvi odziv na podnebne spremembe poznega srednjega veka in novega veka iskanje krivca in lov na čarovnice (nekaj, kar ima svoj ekvivalent, kot to uspešno pokaže Behringer, v današnjem obtoževanju in iskanju krivcev za tako imenovane 'ekogrehe'), vendar pa je v toku zgodovine kaj kmalu prišlo do streznitve, ki je nakazala uspešno pot človekove praktične prilagoditve na nove razmere in kasneje rezultirala v industrijski revoluciji. "Boj za večjo stabilnost kot strategijo obvladovanja krize

je bila temeljna tendenca zgodnje moderne Evrope. Ta potreba po redu je imela daljnosežne posledice. Oblikovanje močnih centralnih držav pod plaščem monarhije ali parlamentarizma je imelo smisel v času razvoja ekonomskega sistema, ki ga je Immanuel Wallerstein poimenoval 'evropski svetovni sistem' (Behringer, 2010, 146–147).

Naslednja ugotovitev velikega pomena je dejstvo, da atmosfera in podnebje nikoli nista bila v 'ravnovesju'. Nasprotno, podnebna zgodovina Zemlje nakazuje obdobja, ko je bilo v povprečju topleje, kot je danes, kakor tudi periode, ki so imele v povprečju nižjo temperaturo od današnje. Vnovič so Behringerove ugotovitve na strani *sprememb*: "Celo v času holocena podnebje ni bilo nikoli konstantno. V zadnjih petih milijardah let – od formiranja Zemlje – se je zmeraj spreminjalo, spreminjalo pa se bo tudi še naprej" (Behringer, 2010, 207). Takšna ugotovitev ima seveda svojevrstne posledice za okoljevarstvo: če se narava nenehno spreminja, kaj pravzaprav sploh želimo ohraniti? – Odgovor na to vprašanje je za Behringerja preprost: z okoljevarstvom sploh ne želimo ohranjati narave, temveč našo lastno dobrobit. "Kar želijo ohraniti okoljevarstveniki ni 'narava', temveč posebna oblika narave, ekološko stanje, ki je 'naravno' v tolikšni meri kot vsako drugo. 'Okoljevarstvu' ne gre toliko za naravo kot za človeško dobrobit" (Behringer, 2010, 212).

Naslednja, prav tako pomembna ugotovitev, ki pa je dejansko nekoliko posredna, se tiče vloge humanistike v podnebni znanosti. Ta igra po Behringerju osrednjo vlogo. Celo tako daleč gre Behringer, da v določenih

točkah zagovarja njeno superiornost: "Ekzaktna' datiranja s C-14 ali drugimi metodami, ki temeljijo na fiziki, morajo biti 'kalibrirana', preden postanejo uporabna. Ali če povemo še bolj jasno: samo zgodovinski viri lahko postavijo 'ekzaktne' znanosti na pravi tir. Akademiki v humanistiki niso vajeni tolikšne mere nenatančnosti. Čeprav naravoslovci ponavadi takšne datume ocenijo s pričakovanim odstopanjem stotih let, lahko zgodovinarji natančno določijo ne le dan, temveč celo uro ali minuto (Behringer, 2010, 216–217).

Ali torej Behringerjeva *Kulturna zgodovina podnebja* napoveduje še en, nov – poleg družboslovnega zdaj še polnokrvni *humanistični* – preobrat na področju podnebnih in okoljskih znanosti? Ne le da ga napoveduje, temveč ga celo udejanja. Po negotovih začetkih humanistike na tem področju, ko je v debato stopala z nekoliko okorno debato o 'intrinzičnih' in 'instrumentalnih' vrednotah v naravnem svetu in ko je iskala nekakšno utopično izgubljeno 'ravnovesje' naravnega sveta, je po skoraj petdesetih letih končno nastopil čas, ko se filozofi, zgodovinarji, antropologi in drugi humanisti ne le polnopravno vključujejo v debato o okolju in civilizacijskem odzivu na njegovo spreminjajoče se stanje, temveč so tudi edini zmožni nakazati nove smeri na področju upravljanja in soočanja s krizo, ki se pnejo od izobraževalnih pristopov do razmišljanj o primernejših, predvsem pa tudi o pravičnejših, družbenih ureditvah kot tudi do raziskav družbenega okolja, ki lahko v okviru naravnih danosti ponudi temeljne pogoje nadaljnjega, s smislom obogatene, življenja civilizacij.